

2. Держархів Полтавської області. – Ф. 801. – Оп. 1. – Спр. 1142. – 21 арк.
3. Держархів Полтавської області. – Ф. 801. – Оп. 1. – Спр. 860. – 34 арк.
4. Полное собрание законов Российской империи: В 48 т. – Санкт-Петербург, 1830. Т.10: 1737-1739. – 995 с.
5. Прокоп'юк О. Київська митрополія: топографія посвят. Реконструкція реєстру храмів за відомостями про церковнослужителів (1780-1783 рр.). Науково-довідкове видання / О. Прокоп'юк. – Київ, 2012. – 208 с.

Віта Дмитренко

*кандидат історичних наук, старший лаборант
кафедри культурології та методики викладання
культурологічних дисциплін
Полтавського національного педагогічного
університету імені В. Г. Короленка
(м. Полтава)*

ЛИСТИ ПОЛТАВСЬКИХ ОСТАРБАЙТЕРІВ ЯК ДЖЕРЕЛО ДОСЛІДЖЕННЯ ПОВСЯКДЕННОЇ КУЛЬТУРИ ПРИМУСОВИХ РОБІТНИКІВ ТРЕТЬОГО РЕЙХУ

Важливим джерелом для дослідження повсякденної культури східних робітників Третього Рейху є листи – єдине джерело зв'язку між депортованими та їхніми родичами в Україні. У них людина викладала свої враження, почуття, емоції, мотиви окремих вчинків, описувала своє повсякденне життя. До того ж листування було важливим складником остарбайтерівських буднів.

Зауважимо, що східним робітникам офіційно дозволяли надсилати листи на окуповану територію у вигляді звичайних листівок або листів з оплаченою відповіддю вагою до 250 г і не більше двох разів на місяць. Родичі з України могли давати відповідь лише на звороті отриманого листа з Рейху [1, р. 23]. Листи у відкритому вигляді передавали керівникові табору разом з оплатою згідно з німецькими тарифами (6 пфенінгів в одну сторону) [1, р. 23; 10, арк. 135 а]. У подальшому вони проходили цензурування.

У 1942 р. – першій половині 1943 р. листи надходили досить швидко. Так, термін доставки листа з Рейху до Полтави становив один тиждень [4, с.295].

Окрім написання листів, адресованих на батьківщину, остарбайтерам дозволяли листування в межах Третього Рейху. Такі листи також подавали керівникові табору у відкритому вигляді [10, арк. 130 а].

На початку 1943 р. затверджено нові правила листування для остарбайтерів. Німецькі поштові відділення мали право продавати бланки листівок безпосередньо остарбайтерам за наявності посвідчення особи або робітничого паспорту, до яких вносилося відповідна помітка. Окремі примусові робітники могли купувати поштівки на весь табір або завод після дозволу керівництва табору або директора заводу.

Починаючи з 15 березня 1943 р. в обіг уведено особливі поштові бланки листівок для остарбайтерів. Такий бланк складався з двох частин і містив текст трьома мовами:

німецькою, українською та російською. На ньому з обох боків ставився штамп табору: з одного боку – адреса відправника й адресата, з другого – свого роду контрольний штамп про проходження цензури (без нього листівку не відправляли) [1, р. 23-24].

Щоб лист дістався адресата, у ньому забороняли згадувати про: несприятливі умови роботи та проживання, погане харчування, підпільну (спекулятивну) торгівлю в таборах, недостатню лікарську допомогу, неотримання посилок від рідних, обмеження особистої свободи, бомбардування тощо [5, арк. 4-4 зв.; 9, арк. 10-12]. У таких умовах остарбайтери в листах часто використовували умовні вислови, порівняння, користувалися кодованими словами. Наприклад, речення «По можливості приходь до нас» означало «Постарайся сюди не потрапити», а речення «Тут чудова погода, часом іде дощ» говорило про постійні нальоти авіації та бомбардування в Німеччині [2, с. 196-197]. Окрім цього, східні робітники повідомляли про справжнє життя в Рейху в завуальованій формі: «...живу я так, як пташка та, що її уловили і посадили у клітку» [7, арк. 99], «...я тут живу дуже «добре» є що «істи» [6, арк. 51], «...я живу (всех лучше), сами должны понимать и сами должны знать» [6, арк. 108].

Описувати справжнє життя в Рейху остарбайтери могли в таємних листах, які передавали рідним на батьківщину через тих, хто повертався додому через хворобу, або німецьких солдат [8, арк. 2, 7]. На такі листи остівці просили рідних не відповідати.

Отже, усі листи, написані остарбайтерами поділимо на дві групи:

- вихідні, написані остарбайтерами на окуповану територію до своїх родичів, друзів тощо. Вони, в свою чергу, могли бути як офіційно відправленими (з відповідним цензуруванням), так і таємнопереданими (без цензурування);

- внутрішні – листування між депортованими в межах Рейху.

Зміст кореспонденції остарбайтерів вражає своєю безпосередністю в сприйнятті дійсності, відвертістю, великою емоційністю. У цілому вони є специфічною та надзвичайно цікавою сторінкою творчості примусових робітників.

Значна частина листів зберігається у фондах ЦДАГО України (Ф. Р-166), ДАРФ (Ф. Р-9526) і ДАПО (Ф. Р-4091, Р-3388). Окремо зупинимось на фонді 4091 ДАПО, де міститься архівна колекція листів полтавських остарбайтерів. Вона нараховує близько 70 000 одиниць. До неї увійшли листи депортованих полтавців до своїх рідних, знайомих і листи-відповіді мешканців області, адресовані в Третій Рейх. До окремих листів прикріплені світлини, які наочно демонструють фізичний і психологічний стан східних робітників, їхній побут та дозвілля. Частина листів зберігається у фонді «Державна Надзвичайна комісія СРСР по встановленню і розслідуванню злочинів, нанесених німецькими загарбниками в Полтавській області» (Ф. Р-3388), де вони підшиті разом із заявами родичів про нанесені збитки.

Деякі листи остарбайтерів або їхні фрагменти опубліковані в спеціальних виданнях [3]. На окрему увагу заслуговують збірки листів східних робітників, що вийшли друком за кордоном. Одним із перших авторів української діаспори, хто звернув на них увагу як характеристику умов життя і побуту остарбайтерів у Третньому Рейху, був О. Воропай (О. Степовий). Він видрукував три видання листів, віршів, оповідань і щоденників українських примусових робітниць, віднайдених на території Німеччини упродовж 1943-1945 рр. і зібраних в еміграції. Перше видання 1945 р. мало назву «В німецькій неволі», друге – «Ясир. На чужині» – вийшло друком у 1947 р.,

третє «Ясир (листи, оповідання і народна творчість у німецькій неволі)» датоване 1966 р.

Таким чином, листи полтавських оstarбайтерів є цінним джерелом для дослідження повсякденної культури примусових робітників Третього Рейху. Їх аналіз дає змогу простежити сприйняття вивезеними умов транспортування до Німеччини, з'ясувати, на яких роботах використовували українських робітників; ставлення останніх до умов праці, харчування, організації дозвілля; виокремити їхні щоденні проблеми, враження, переживання тощо.

Список використаних джерел

1. Ostarbeiten mail in world war II: Doc. a. correspondence / [Comp. by]. G. G. Werbizky. – Tenafly (N.j.) : Hermitage, 1996. – 231[1] p.
2. Гальчак С. Д. «Східні робітники» з Поділля у Третьому Рейху: депортація, нацистська каторга, опір поневолювачам / С. Д. Гальчак. – Вінниця : «Книга-Вега» ВАТ «Віноблдрукарня», 2003. – 304 с.
3. Листи з фашистської каторги: Збірник листів радянських громадян, які були вигнані на каторжні роботи до фашистської неволі. – Київ : Укрполітвидав, 1947. – 158 с.
4. Полян П. М. Жертвы двух диктатур: Жизнь, труд, унижения и смерть советских военнопленных и оstarбайтеров на чужбине и на Родине / П. М. Полян. – М.: Российская политическая энциклопедия (РОССПЭН), 2002. – 896 с.
5. Российский государственный военный архив, г. Москва. – Ф. Р-1358-к. – Оп. 1. – Д. 48.
6. ЦДАГО України. – Ф. Р-166. – Оп. 2. – Спр. 103.
7. ЦДАГО України. – Ф. Р-166. – Оп. 2. – Спр. 104.
8. ЦДАГО України. – Ф. Р-166. – Оп. 2. – Спр. 14.
9. ЦДАВО України. – Ф. Р-3676. – Оп. 4. – Спр. 161.
10. ЦДАВО України. – Ф. Р-3676. – Оп. 4. – Спр. 311.

Анастасія Єрух

магістрантка Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка
(науковий керівник – кандидат педагогічних наук, доцент кафедри культурології та методики викладання культурологічних дисциплін Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка Винничук Р.В.)
(м. Полтава)

ДЖЕРЕЛА МІФОЛОГІЧНОГО СВІТОГЛЯДУ КОРЕЙСЬКОЇ КУЛЬТУРИ

Для корейської міфології характерна велика різноманітність сюжетів. Як і у усіх народів світу, значний пласт її складають міфи про тварин. Тут міфи про тигра і ведмедицю, що мріють перетворитися на людей, міфи про русалок, вигодовуючих своїх